

Õiguskantsler

Teie 06.05.2015 nr

Meie 16.06.2015 nr 6-7/150710/1502707

Vastuolu mittetuvastamine Vanemahüvitise vähendamine koondamise korral

Austatud [ ]

Pöördusite õiguskantsleri poole avaldusega, milles palusite kontrollida vanemahüvitise seaduse § 3 lõike 7 põhiseaduspärasust osas, milles see lubab vähendada vanemahüvitist koondamise tõttu saadud tulude tõttu. Õiguskantsler tänab Teid avalduse eest ning selgitab järgnevalt, miks ta ei tuvastanud vastuolu põhiseadusega Teie tõstatatud küsimuses.

1. Vanemahüvitise maksmine ei ole [Eesti Vabariigi põhiseadusest](#) (edaspidi: PS) tulenev riigi kohustus. See tähendab, et üksnes PS alusel ei oleks isikul õigust nõuda seesugust vanemahüvitist, nagu kehtiv [vanemahüvitise seadus](#) (edaspidi: VHS) ette näeb. Seega tuleb vanemahüvitist puudutava regulatsiooni põhiseaduspärasuse hindamisel arvestada, et tegemist on poliitilistest eesmärkidest lähtuvalt isikutele antava hüvega, mitte PS-st tuleneva kohustusliku abi andmisega.¹
2. VHS § 3 lõike 7 esimene lause sätestab, et vanemahüvist vähendatakse juhul, kui hüvitise saaja saab hüvitise maksmise kalendrikuul hüvitise määrast suuremat sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu. Sotsiaalmaksu tuleb tasuda ka hüvitiselt, mida tööandja maksab töölepingu ülesütlemisel koondamise tõttu,² kasutamata jäänud puhkuse hüvitiselt³ ja kindlustushüvitiselt, mida Eesti Töötukassa maksab töölepingu ülesütlemisel koondamise tõttu töötuskindlustuse seaduses ettenähtud tingimustel.⁴ Niisiis toovad koondamisega kaasnevad tulud kaasa vanemahüvitise vähendamise.
3. Vanemahüvitise vähendamist tulu saamisel põhjendab VHS § 1 lõikest 1 tulenev eesmärk säilitada riigi toetuse andmisega varasem (eelmise kalendriaasta) sissetulek isikutele, kelle tulu väheneb laste kasvatamise tõttu.⁵ Teiste sõnadega ei ole vanemahüvitise eesmärk maksta tasu

¹ Nii on leidnud Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium oma otsuses asjas nr [3-4-1-23-11](#), p 68.

² [Töölepingu seaduse](#) § 100 lõikes 1 järgi maksab tööandja töölepingu ülesütlemisel koondamise tõttu töötajale hüvitist töötaja ühe kuu keskmise töötasu ulatuses.

³ [Töölepingu seaduse](#) § 71 järgi on tööandja kohustatud töölepingu lõppemisel hüvitama töötajale kasutamata jäänud aegumata põhipuhkuse rahas.

⁴ [Töötuskindlustuse seaduse](#) § 14² lõike 1 punkti 2 järgi makstakse koondamise korral töötajale, kelle töösuhe selle tööandja juures on kestnud üle kümne aasta, kindlustushüvitist kahe kuu keskmise töötasu või palga ulatuses.

⁵ Seda kinnitatakse ka vanemahüvitise seaduse muutmise seaduse eelnõu 470SE [seletuskirjas](#), lk 2.

lapse kasvatamise eest ega pakkuda hüve varasema töötamise eest, vaid tagada last kasvatavale vanemale sissetulek teatud ulatuses. Kuna VHS §-st 3 tulenevalt arvutatakse vanemahüvitise suurus eelmise kalendriaasta ühe kuu keskmise tulu alusel, on eesmärgiks tagada vanemahüvitise maksmise näol sissetulek sellises suuruses, mis reeglina vastab varem saadud sissetulekule. Nii ei ole üldjuhul oluline, kas vanemahüvitise saamise perioodil saadud tulu oli töötasu või muud liiki sotsiaalmaksuga maksustatav tulu, näiteks preemia või puhkusehüvitis.⁶ See tähendab, et kui last kasvatav vanem saab vanemahüvitise perioodil töötasu või muud liiki tulu näol piisavalt suurt sissetulekut, on vanemahüvitise eesmärk juba täidetud. Sellise eesmärgiga ei läheks kokku olukord, kus vanemahüvitist ei vähendata, vaid see liidetakse vanemahüvitise saamise perioodil teenitud töötasule või muudele tuludele.

4. Samal põhjusel ei saa järeldada, et isikut, kellele makstavat vanemahüvitist vähendatakse koondamise korral saadud tulude tõttu, koheldakse põhjendamatult erinevalt võrreldes tema kolleegiga, kes kuni koondamiseni töötab. Kuigi sel kuul, kui tööandja maksab koondamise tõttu töölepingu ülesütlemise hüvitist ja kasutamata jäänud puhkuse hüvitist, vanemahüvitist küll vähendatakse, samal ajal saab aga töötav kolleeg nimetatud hüvitised lisaks viimase kuu töötasule, on selline erisus põhjendatud. Vanemahüvitise eesmärk ei ole, nagu öeldud, töötasu asendamine, vaid varasemaga sarnases ulatuses sissetuleku säilitamine. See eesmärk on täidetud, kui vanemahüvitise saaja saab sissetulekut, mis koosneb koondamisega seotud hüvitistest ja vähendatud ulatuses vanemahüvitisest. Mis puudutab seda kuud, kui vanemahüvitist vähendatakse Eesti Töötukassalt saadava kindlustushüvitise tõttu, siis ei satu vanemahüvitise saaja kehvemasse olukorda kui tema töötav kolleeg, kuivõrd viimane ei saa koondamisele järgnevatel kuudel töötasu, vanemahüvitise saajale jätkatakse aga vanemahüvitise maksmist (kindlustushüvitise saamise kuul küll vähendatud ulatuses) kuni vanemahüvitise maksmise perioodi lõpuni.

5. Seevastu tekiks ebaõiglane olukord aga juhul, kui vanemahüvitist saava isiku kogusissetulek väheneks vanemahüvitise maksmise perioodil saadud tulude tõttu. Seepärast tunnistas Riigikohus 2013. aastal põhiseadusevastaseks ja kehtetuks vanemahüvitise seaduse § 3 lõike 7 esimene lause osas, mille alusel vähendati isiku saadavat vanemahüvitist sedavõrd, et tema kogusissetulek kujunes väiksemaks kui talle algselt määratud vanemahüvitis. Sellest ajendatuna muutis seadusandja alates 01.01.2014 reeglit, kuidas arvutada ümber vanemahüvitist sel kuul, kui vanemahüvitise saaja saab sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu.

6. VHS § 3 lõikes 7 sätestatud uue ümberarvutamise valemi järgi tuleb juhul, kui vanemahüvitise saaja saab mõnel kuul hüvitise määrast suuremat sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu, lahutada hüvitisest hüvitise määra ületav tuluosa, mis on jagatud kahega. Muudatuse eesmärk oli muuta hüvitise ümberarvutamise valemit nii, et hüvitise saaja kogusissetulek (st vanemahüvitis ja tulu kokku) ei väheneks võrreldes olukorraga, kus ta lisatulu poleks teeninud.⁷

7. Seejuures on oluline, et VHS § 3 lõike 7 teine lause täpsustab, et hüvitise suurus on sellisel juhul vähemalt pool isikule määratud hüvitisest, kuid mitte väiksem kui hüvitise määr. Niisiis säilitatakse alati vähemalt pool isikule määratud hüvitisest, samuti ei vähendata hüvitist alla

⁶ Siiski sätestab VHS § 3 lõige 7¹ mõned erandid, mil hüvitise vähendamist ei rakendata. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium on asjas nr [3-4-1-23-11](#) lahendanud küsimust, kas põhiseadusega on vastuolus vanemahüvitise vähendamine kasutamata puhkuse hüvitise tõttu, mille maksis välja tööandja tähtajalise töölepingu lõppemisel. Kolleegium leidis, et VHS-s sätestatud regulatsioon, mis lubab sellisel juhul vanemahüvitist vähendada, kuid näeb samas ette erandid tööandja maksejõuetuse korral makstava hüvitise ja sotsiaalmaksu maksja süül hilinenult välja makstud saamata jäänud tulu kohta (VHS § 3 lõige 7¹ punktid 3 ja 4), ei ole põhiseadusega vastuolus.

⁷ Vanemahüvitise seaduse muutmise seaduse eelnõu 470SE [seletuskiri](#), lk 2.

hüvitise määra suuruse summa. Selline valem tagab, et sotsiaalmaksuga maksustatava tulu saamine on alati tasuv ning hüvitise vähendamine on proportsionaalne.⁸ Kuna alates 01.01.2014 kehtiv vanemahüvitise vähendamise põhimõte on vanemahüvitise saajatele reeglina soodsam kui varasem valem, rakendatakse uut põhimõtet ka neile isikutele, kelle õigus vanemahüvitisele tekkis enne 01.01.2014.⁹

Õiguskantsler loodab, et antud selgitustest oli Teile abi.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Angelika Sarapuu 693 8427
Angelika.Sarapuu@oiguskantsler.ee

---

⁸ Vanemahüvitise seaduse muutmise seaduse eelnõu 470SE [seletuskiri](#), lk 3.

⁹ Selleks näeb VHS § 11 lõige 9 ette järgmise rakendussätte: „Kui isik, kellel on tekkinud õigus hüvitisele enne 2014. aasta 1. jaanuari, saab hüvitise maksmise kalendrikuul hüvitise määrast suuremat sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu (sealhulgas teisest Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigist või Šveitsi Konföderatsioonist), välja arvatud füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtlustulu, kohaldatakse tema hüvitise arvutamisele käesoleva seaduse kuni 2014. aasta 1. jaanuarini kehtinud § 3 lõike 7 redaktsiooni juhul, kui 2014. aasta 1. jaanuaril jõustunud § 3 lõike 7 alusel arvutatav vanemahüvitis on väiksem.“